

בראש ובראשונה

אבחון נירופסיכולוגי הוא תהליך חיוני בהליך דיני נזיקין לאחר פגיעה מוחית. מאחר שייטכנו מגמתיות, הטיה או רמייה באבחון זה, פותחו כלים המאפשרים לאתר מעשים כאלו / נרקיס ברילב, ד"ר דני הופיין

מבחנים או בין ביצועי הנבדק לבין עובדות אחרות הידועות עליו. כך למשל

< כאשר דיווחו וביצועיו של הנבדק אינם תואמים באופן שיטתי את שניתן היה לצפות ממיקומה של הפגיעה המוחית ומחומרתה.

< כאשר קיימת חוסר התאמה בין תלוי נותני של הנבדק אודות פעילותו היומיומית לבין רמת תפקודו במבחנים.

< כאשר פרופיל הציונים המתקבל בל באבחון אינו סביר, כמו למשל ביצוע טוב במטלת זיכרון קשה בהשוואה לביצוע לקוי במטלת זיכרון קלה.

כחלק משיטות אלו פותחו אינדקסים סטטיסטיים המורים על רמת ההסתברות של סטיות וסתירות בין מטלות. כאשר מתקיימת סתירה שכזו מעבר להסתברות מסוימת, מתעורר החשש להטיה.

גישה שנייה לאיתור הטיה ואי השקעת מאמץ באבחון נירופסיכולוגי היא באמצעות מבחנים ומטלות ייעודיות. אלו הן מטלות חבויות בתוך מערך האבחון שהנבדק לא יכול להבחין בינו לבין שאר המבחנים. הן נראות לכאורה קשות כמו שאר המבחנים, אך למעשה קל ביותר להצליח בהן גם כשמתקיימת פגיעה נירופסיכולוגית משמעותית באותו תפקוד.

חלק ממטלות אלו מבוססות על מתן מענה ב"ברירה כפויה" בין שתי אפשרויות תשובה, בה ההסתברות למתן תשובות נכונות לכל אורך המבחן בניחוש היא 50%. לכן יש לצפות שרמת הביצוע הכללית תהיה לפחות 50% גם במקרים חמורים מאוד של ליקויי זיכרון. ציונים נמוכים במיוחד אינם סבירים אלא אם כן

מתקיימת בחירה מכוונת של תשובות שגויות. בישראל מקובל שימוש בכל סוגי המבחנים לאיתור הטיה שתוארו לעיל. מכיוון שיש כיום דרישה כיום מגוונת לאתר הטיה, לא ניתן להתכונן או להיכין לבדיקה כזו. נבדק אשר מטה במכוון את קשייו הקוגניטיביים כדי להעצים את נזקיו ואת הפיצוי בגינם, עלול להזיק לעצמו בכך שאיתורה של הטיית התוצאות תעמידו כבלתי אמין גם אם חלק מליקויי תפקודים. ///

אבחון נירופסיכולוגי הוא מרכיב בסיסי וחיוני בהליך דיני נזיקין לאחר פגיעה מוחית. מטרת האבחון היא לאפיין ולהעריך באופן מדעי ותקף את הנזק המנטלי שנגרם כתוצאה מהפגיעה המוחית, את השלכותיו הטיפקודיות של נזק זה על המשך חייו של הנבדק ואת תכנית השיקום ההולמת את צרכיו.

באמצעות מבחנים ומטלות שנבדקו במיוחד למטרה זו נבדקים באבחון תפקודי הקשב, השפה, הזיכרון, ההמ"ש, הגה, ההבנה, פתרון בעיות ועוד. מרכיב חשוב נוסף באבחון הוא ההערכה ההתנהגותית והאישיותית, המאותרת ליקויים בריסון ההתנהגות ותגובות רגשיות המפריעות לטיפקוד התקין.

מן המוסכמות הוא, כי ביצוע נמוך במבחנים נירופסיכולוגיים עשוי לנבוע לא רק מפגיעה מוחית קוגניטיבית. הנמכה שכזו עשויה לנבוע ראשית ממצבים נפשיים שונים הנלווים לפגיעה או מתקיימים במקביל לה, כמו למשל דיכאון עמוק והטיית תוצאות המבחן נים על ידי הנבדק. הטיה של תוצאות אבחון נירופסיכולוגי מתבטאת בהנמכה בתחום התפקוד הקוגניטיבי של הנבדק בזיכרון, בשפה, בהבנה וכיוצא באלה.

הטיות נירופסיכולוגיות נחלקות קודם לכן לשני סוגים עיקריים: מכוונות ובלתי מכוונות. התחזות נירופסיכולוגית היא הטיה מכוונת ומודעת של הנבדק הנובעת מתמריץ חיצוני משמעותי, והיא שכיחה ואופיינית יותר במקרים של פגיעות ראש קלות.

הטיה בלתי מכוונת, לעומת זאת, מוערכת במונחים של השקעת מאמץ תת-אופטימלית בביצוע המבחנים. בניגוד לקודמתה, היא תיתכן גם במ

צבים בהם השקעת המאמץ התת-אופטימלית אינה מכוונת בהכרח למטרת רווחים משניים אלא גם מחוסר כוחות, תנוי אופי או הרגלים קודמים. האבחנה בין שתי רמות אלו של הטיית תוצאות אינה חותכת. במקרים רבים עוצמת ההטיה הנצפית היא המכריעה ביניהן.

המכון הלאומי לשיקום נפגעי ראש, היחידה לאבחון נירופסיכולוגי שיקומי ומשפטי

קיימות כמה שיטות מדעיות תקפות לאיתור מגמתיות והטיית תוצאות באבחון נירופסיכולוגי. הספרות המקצועית בתחום זה ממליצה להעריך מצב של הטיה, מכוונת או לא מכוונת, רק בהתבסס על שיטות בדוקות אלו וצירופים שלהן, ולהימנע בכל מקרה מהעלאת חשד על בסיס התרשמותי, אינטואיטיבי וסטריאוטיפי.

השיטה הראשונה מתייחסת לסתירות פנימיות בביצועי הנבדק בין מבחנים שונים באותה סוללת